

סוף למיתוס הפליטות הפלסטיני

11.06.2025 | שורץ עדי | written by

בזמן שישראל מתלבטת לגבי "היום שאחרי" ברצועת עזה, ולקראת כינוסה של ועידה צרפתית-סעודית בשבוע הקרוב, ממשיכה סוגיית הפליטים הפלסטינים לזכות כבר עשרות שנים ליחס חריג, מעוות ומסוכן. מדובר באנומליה משפטית ומדינית שאין לה אח ורע בזירה הבינלאומית, שכל מטרתה להחריף ולקבע את הסכסוך.

שורש הבעיה טמון באונר"א ¹ סוכנות הסעד של האו"ם לפליטים פלסטינים, שהוקמה בשנת 1949. בניגוד לנציבות העליונה של האו"ם לפליטים (UNHCR) המטפלת בכל יתר אוכלוסיות הפליטים בעולם לפי אמנת הפליטים מ-1951, אונר"א אימצה הגדרה ייחודית וגמישה לפליטות הפלסטיניות: כל מי שהתגורר בארץ ישראל בין יוני 1946 למאי 1948 ואיבד את ביתו ² וכן כל צאצאיו עד קץ הדורות ³ נחשב לפליט. כך תפח מספר הפליטים הפלסטינים מכ-700 אלף בשנת 1948 ליותר מ-5.9 מיליון כיום.

על פי הסטנדרטים העולמיים המקובלים, רק כ-7,500 איש שחיים כיום עונים בפועל על ההגדרה המקובלת לפליטות ⁴ כלומר, פי אלף פחות מהמספר שמקדם האו"ם. אין תקדים לעיוות כזה בטיפול בפליטים בשום מקום אחר בעולם.

השלכותיו של עיוות זה מרחיקות לכת. הגדרת הפליטות החריגה של אונר"א משמרת תודעת קורבן, מזינה תקוות שווא ל"שיבה", שמשמעותה למעשה חיסול המדינה היהודית, ומעמיקה את הסירוב הפלסטיני להכיר בלגיטימיות של מדינת ישראל. לא מדובר במדיניות הומניטרית ⁵ אלא בכלי פוליטי שמנציח את הסכסוך.

התוצאה בפועל היא מצב אבסורדי: בירדן, כ-2.4 מיליון פלסטינים ⁶ אזרחים לכל דבר ⁷ ממשיכים להיחשב לפליטים. ביהודה, שומרון ורצועת עזה, יותר מ-2.5 מיליון איש חיים תחת שלטון עצמי פלסטיני, בשטח שהם עצמם מגדירים כפלסטין ⁸ אך עדיין מסווגים כפליטים ממנה. בלבנון ובסוריה, רבים מהפלסטינים הרשומים כבר עזבו את המדינות האלה, וחלקם אף קיבלו אזרחות במדינות אחרות ⁹ אך אונר"א ממשיכה לכלול אותם ברשימותיה, מבלי לעדכן את הנתונים.

שום קבוצת פליטים אחרת בעולם אינה זוכה ליחס דומה. לפי הסטנדרט הבינלאומי, מעמד פליט אינו עובר אוטומטית בירושה, והוא פוקע עם קבלת אזרחות. אבל כשמדובר בפלסטינים, אונר"א מעניקה מעמד פליט אוטומטי גם לדורות הבאים ¹⁰ בלי קשר לתנאים הספציפיים, למקום המגורים או למעמד המשפטי. זוהי מדיניות ייחודית, המנוגדת לכל נורמה בינלאומית.

בזירה הבינלאומית עשתה באחרונה ארצות הברית צעד חשוב כשחדלה לממן את אונר"א, אך בכך אין די. כדי לקדם חזון אמיתי של מזרח תיכון חדש ובטוח, עליה לנקוט צעד נוסף: לגבש

עמדה רשמית שלפיה רק מיעוט זניח מהפלסטינים הרשומים כיום כפליטים אכן עומד בסטנדרטים הבינלאומיים. כל השאר הם אזרחים במדינות שונות או תושבים תחת שלטון עצמי, ואינם צריכים להיחשב לפליטים.

יש מי שיזהיר, בארץ ובעולם, שפעולה כזאת תכניס מימד של חוסר יציבות. אך האמת היא שהמדיניות הנוכחית, זו שהעניקה לאונר"א מונופול על הגדרת הפליטות הפלסטינית, היא זו שהמיטה אסון על האזור: במשך 75 שנה היא חיזקה את הקיצונים, תיחזקה את נרטיב "השיבה" הפלסטיני, והרחיקה כל סיכוי לפיוס. הגיעה העת למסגרת חדשה ² המבוססת על אמת, שוויון וחתירה לפתרון בר-קיימא, ולא על שימור פיקטיבי של הבעיה.

אם הקהילה הבינלאומית באמת חפצה בשלום ² עליה להכיר בכך שסטטוס פליט לא נועד לשרת אג'נדה פוליטית. הוא נועד להגן על מי שבאמת זקוקים לכך. למען השלום, הצדק, ועתיד המזרח התיכון כולו ² הגיע הזמן לשים סוף למיתוס הפליט הפלסטיני.

התפרסם בישראל היום, בתאריך 12.06.2025.